

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів
дисертації Федоренко Лесі Романівни
на тему: «Лінгвістичний вимір інформаційно-психологічних операцій рф
(на матеріалі інформаційних агенцій країни-агресорки)»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань
03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія**

Тему дисертації затверджено Вченою радою Національної академії Служби безпеки України від 26.01.2023 р., протокол № 01, уточнено 26.02.2026 р., протокол № 02.

ВИТЯГ

з протоколу № 14 від 08.06.2026 р. міжкафедрального семінару кафедри стратегічних комунікацій та прикладної лінгвістики, кафедри східноєвропейських мов, кафедри східних мов та кафедри ділового українського мовлення, від 08 червня 2026 року.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ:

1. Презентація наукових результатів дисертації здобувачки Федоренко Лесі Романівни на тему «Лінгвістичний вимір інформаційно-психологічних операцій рф (на матеріалі інформаційних агенцій країни-агресорки)», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія.

Науковий керівник – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри стратегічних комунікацій та прикладної лінгвістики Національної академії СБ України Компанцева Лариса Феліксівна.

Дисертацію виконано на кафедрі стратегічних комунікацій та прикладної лінгвістики НА СБУ.

ПРИСУТНІ:

Кафедра стратегічних комунікацій та прикладної лінгвістики:

Професори кафедри: Компанцева Л.Ф., д. філол. н., професор;

Доценти кафедри: Черненко Т.В., к. філос. н., доцент, (секретар);
Снігур Л.А., д.філос.

Федоренко Л. Р. доцент;

Викладачі: Жолтікова Г. О, викладач.

Запрошені:

Керівництво інституту інформаційної безпеки та стратегічних комунікацій та центру стратегічних комунікацій

Гребенюк В. М. д. юрид. н., професор, директор центру стратегічних комунікацій Навчально-наукового інституту інформаційної безпеки та стратегічних комунікацій (з навчальної та наукової роботи) Національної академії СБ України;

Кафедра східноєвропейських мов Національної академії СБ України

Кузьменко В. І., д. філол. н., професор; професор кафедри східноєвропейських мов Національної академії СБ України (голова);

Івасишина Т. А., к. філол. н., доцент; завідувач кафедри східноєвропейських мов Національної академії СБ України;

Гладченко А. М., к. філол. н., доцент; доцент кафедри східноєвропейських мов Національної академії СБ України;

Комарова О. С., к. філол. н., доцент кафедри східноєвропейських мов Національної Академії СБ України;

Андерсон І. В., к. філол. н, доцент; доцент кафедри східноєвропейських мов Національної академії СБ України;

Хайдер Т. В., к. філол. н, доцент; доцент кафедри східноєвропейських мов Національної академії СБ України;

Дем'яненко Н. Б. к. філол. н, доцент; доцент кафедри східноєвропейських мов Національної академії СБ України;

Ніколаеску Е. В., д. філос.; ст. викладач кафедри східноєвропейських мов національної Академії СБ України;

Макухіна О. Г., викладач кафедри східноєвропейських мов Національної Академії СБ України;

Кафедра східних мов Національної академії СБ України

Присташ А. А., викладач кафедри східних мов Національної Академії СБ України;

Кафедра українського ділового мовлення:

Голіченко Л. М., к. філол. н, доцент; завідувач кафедри українського ділового мовлення Національної академії СБ України (онлайн);

Запрошені з інших ЗВО:

Снитко О. С., д. філол. н., професор кафедри східнослов'янської філології та інформаційно-прикладних студій Навчально-наукового інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка (онлайн).

Серед присутніх 3 доктори філологічних наук, 1 доктор юридичних наук, 7 кандидатів філологічних наук, 1 кандидат філософських наук, 2 доктори філософії з галузі філології, у тому числі за профілем поданої на розгляд дисертації: докторів наук – 2, кандидатів наук – 7, докторів філософії – 2.

СЛУХАЛИ:

1. Презентацію результатів дисертації аспірантки кафедри стратегічних комунікацій та прикладної лінгвістики Федоренко Лесі Романівни на тему «Лінгвістичний вимір інформаційно-психологічних операцій рф (на матеріалі інформаційних агенцій країни-агресорки)», подану на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю комплексного вивчення інформаційно-психологічних операцій, за допомогою яких рф створювала підґрунтя для асиміляції України в російський лінгвокультурний простір включно з повним захопленням території і одночасно виправдання власної агресії перед внутрішніми й зовнішніми цільовими аудиторіями. Факт повномасштабного вторгнення 24.02.2022 р., доводить, що ПСО рф стали вступною фазою жорстокої війни на знищення української Нації. Російські інформаційні агенції (Интерфакс, РИА Новости, ТАСС, Украина.ру) є каналами впровадження ПСО країни-агресорки. Комплексне лінгвістичне дослідження їхнього контенту дозволить виявити когнітивно-прагматичні, лінгвосугестивні, лінгвокультурні механізми розбудови ПСО російською пропагандою, спрогнозувати майбутні фізичні і нефізичні дії держави-агресорки як щодо України, так й інших європейських країн та всього демократичного світу, удосконалити з використанням лінгвістичного інструментарію систему виявлення деструктивних впливів рф та алгоритми протидії їм.

Мета дисертаційної роботи – на основі критичного дискурс-аналізу визначити специфічні ознаки інформаційно-психологічних операцій рф проти України, типологію міфів і наративів, що їх забезпечують, та установити особливості застосування лінгвосугестивних технік у реалізації технологічного

дискурсу російських інформаційно-психологічних операцій у період підготовки агресії й вторгнення росії в Україну (кінець 2013 – початок 2024 рр.).

Об'єктом дисертаційної роботи є дискурсивна організація інформаційно-психологічних операцій.

Предметом дослідження є лінгвістичний вимір інформаційно-психологічних операцій рф (на матеріалі інформаційних агенцій країни-агресорки).

Композиційно робота складається зі вступу, трьох розділів, поділених на підрозділи, висновків, списку використаних джерел та 16 додатків.

У першому розділі дисертації визначено теоретико-методологічні засади дослідження інформаційно-психологічних операцій у сучасній лінгвістиці, розглянуто дискурсивний вимір сучасних лінгвістичних досліджень. Проаналізовано риторику і семіотику дискурсивно-нарративного протистояння, яке набрало ознак війни нарративів, визначено міфологізацію як сугестивну технологію формування дискурсу ПСГО. Удосконалено перелік лінгвосугестивних технік, які застосовують російські інформаційні агенції у процесі впровадження ПСГО, запропоновано визначення поняття лінгвоксенофобія та визначено маркери впровадження цієї деструктивної технології російськими ІА. Представлено методологію дослідження лінгвогендерних аспектів інформаційно-психологічних операцій рф, а також поняттєвий апарат дослідження.

У другому розділі роботи «Деструктивні міфологізація і нарративізація як російська технологія інформаційно-психологічних операцій» виявлено стійку тріаду, на якій ґрунтується міфологізована структура російських інформаційно-психологічних операцій: міф – нарратив – сугестивні техніки. Охарактеризовано історичні міфи як інструмент інтерпретації концептуальної

картини світу та новітні соціальні міфи – як когнітивну зброю дискурсу російсько-української війни. Здійснено аналіз наративів, які допомагають підлаштовувати деструктивні міфи до відповідних умов та ситуацій, і сугестивних технік, за допомогою яких деструктивні технології інформаційно-психологічних операцій реалізуються в дискурсі російських інформаційних агенцій.

У *третьому розділі* «Семіотика символів у контексті інформаційно-психологічних операцій росії проти України» описано сугестивізацію символів інформаційно-психологічних операцій і представлено комунікативні стратегії, які забезпечують цей процес. Охарактеризовано концепти-символи як структурний складник деструктивних міфів і наративів росії і лінгвоксенофобний вимір інформаційно-психологічних операцій рф не лише щодо України, а й інших держав.

У *висновках* узагальнено основні положення, визначені в дисертаційній роботі.

Результати. Дисертація є першим комплексним дослідженням російських ПСО проти України у парадигмі *міф — наратив — сугестивні техніки* як передумови збройної агресії рф та її виправдання й підтримки інформаційними агенціями. Це дало змогу розробити модель системи ПСО, що впроваджувалися найрейтинговішими російськими інформаційними агенціями (Интерфакс, РИА Новости, ТАСС, Украина.ру) упродовж кінця 2013 – початку 2024 рр.

Удосконалено визначення поняття інформаційно-психологічна операція у частині його лінгвістичного складника, що визначається як технологічний дискурс, який передбачає сугестивний вплив на свідомість і поведінку цільових аудиторій, трансформацію їхніх ціннісних орієнтирів, стимулювання до некритичного сприйняття інформації, конструювання сценарію розвитку

подій на потребу адресанта, пошук привабливої мовної «обгортки» дискурсу для реалізації комплексу спланованих, узгоджених заходів впливу на свідомість і поведінку людини з використанням засобів, форм і методів поширення інформації з метою деморалізації і дезорієнтації противника та успішного впровадження власних соціально-політичних і воєнних дій.

Запропоновано визначення поняття лінгвоксенофобія, яке тлумачиться як прихована форма вербальної агресії, що реалізується за допомогою комунікативних стратегій знецінення досягнень, приниження інших народів та організованих політичних спільнот (держав) і демонстрації зверхности власного народу (спільноти, держави), та визначено маркери впровадження цієї деструктивної технології російськими інформаційними агенціями.

Також вдосконалено перелік лінгвосугестивних технік, які застосовують інформаційні агенції в процесі впровадження ПІСО для когнітивного впливу на концептуальну картину світу, поведінку і свідомість цільових аудиторій.

Визначено лінгвокультурні параметри використання військової лексики в контенті російських ІА, яка слугує інструментом формування та закріплення ідеологічних наративів. Центральним механізмом цього впливу є апеляція до дискурсу «великої вітчизняної війни», що забезпечує емоційно впізнавану рамку для легітимації гібридної агресії проти України. Системне використання військової лексики сприяє конструюванню потрібної агресору інтерпретації сучасних подій і створює мовне підґрунтя для виправдання агресивних дій рф.

Теоретичним підґрунтям цієї праці стали міждисциплінарні дослідження ПІСО як загалом, так і щодо рф проти України. Ця проблематика вивчається науковцями різних галузей – військовими, істориками, психологами, політологами, філологами. Українські лінгвісти останніми роками частіше звертаються до проблем проактивної протидії російським ПІСО, приділяючи увагу вивченню сугестивних засобів впливу. У межах дослідження

міфологізації й наративізації як російських технологій деструктивного впливу українські філологи вивчають специфіку міфодизайну.

У дослідженні запропоновано комплексну методичку дискурс-аналізу ІПСО, впроваджуваних російськими інформаційними агенціями протягом кінця 2013 – початку 2024 рр., що охоплює загальнонаукові методи (аналіз, синтез, опис, індукція), а також суто лінгвістичні.

У межах завдання схарактеризувати когнітивно-прагматичну організацію дискурсу ІПСО у системі міф — наратив — сугестивні техніки визначено, що цю стійку тріаду супроводжують два основні типи комунікативних стратегій — негативації «чужих» і позитивації «своїх». Їхньою базовою платформою є бінарна опозиція *СВОЇ – ЧУЖІ*. Обґрунтовано, що протягом кінця 2013 – початку 2024 рр. у медіадискурсі російських інформаційних агенцій циркулювали дві базові ІПСО — «Заперечення існування України як суверенної держави, її історії, культури, суб’єктности» і «росія — єдиний оплот миру і справедливості у світі», які оперативно пристосовували до актуальних поточних ситуацій через наративи, вкладені в попередньо сконструйовані міфи.

Установлено взаємозв’язок між міфами й наративами російських ІПСО, що демонструє як їхню подібність, так і відмінність. Так, спільними їх ознаками є прагматична організація у форматі розповіді, що навіює ЦА сприйняття певних подій, ситуацій, ідей у вигідному маніпуляторам вимірі, і когнітивна спрямованість на деструктивне смислоутворення через деструктивне пояснення явищ. Серед відмінностей зафіксовано циклічність організації міфу та лінійність наративу. З’ясовано, що міф є першоджерелом наративу, а також інтерпретацією реальності за допомогою знаків і символів, з якої формують наративи.

Значну увагу приділено дослідженню міфологізованої організації російських ІПСО, основою якої є міфи, умовно поділені на дві категорії: історичні, які ґрунтуються на інтерпретації історичних подій минулого, та новітні соціальні міфи, що створені на основі суспільно-політичної ситуації сьогодення.

Історичні міфи не лише пояснюють певні події та явища з політико-історичного боку, а й коригують ціннісні орієнтири для виправдання територіальної експансії та дегуманізації українського народу. З їх допомогою росія намагається реалізувати територіальні й культурно-історичні претензії до України, переписуючи цілі пласти історичної дійсності.

Новітні міфи, які, на відміну від історичних, не мають сакральності, є адаптованими до конкретних ситуацій. Їх за допомогою сугестивних технік та мовних засобів використовують для заперечення міждержавного характеру агресії перед міжнародною спільнотою, створення штучної підстави для «захисту» та глобального протистояння з «колективним Заходом».

Розроблено умовну класифікацію сталих тематичних груп наративів, які виконують роль змістового наповнення деструктивних міфів у дискурсі ІПСО рф. Ці групи є мультифункційними, оскільки здатні одночасно обслуговувати кілька ідеологічних міфів. Установлено, що кожна із цих груп має своє специфічне деструктивне завдання, спрямоване делегітимізацію суб'єктності України й підризу волі до спротиву, заперечення права держави на суверенний вибір та євроінтеграційний вектор, звинувачення в провокаціях та порушенні домовленостей для перекладання відповідальності за війну на українську сторону, створення образу України як «токсичного» та ненадійного партнера, що має призвести до повної міжнародної ізоляції України і припинення військово-технічної допомоги, руйнування внутрішньої стійкості держави через стимулювання паніки і зневіри.

Обґрунтовано когнітивно-прагматичну роль символів у процесі міфологізації й наративізації ІПСО в дискурсі російських інформаційних агенцій. Виявлено дві ключові стратегії, які РФ застосовує для сугестивізації символів: стратегію деконструкції і десакралізації символів опонента, що є цілеспрямованою атакою на українську семіотику через іронію, фальсифікацію та знецінення, та стратегію експансії власної символічної системи у «зону впливу» опонента, що спрямована на візуалізацію присутності російської влади на тимчасово окупованих територіях агресивним маркуванням простору чи сакралізацією маргінальних осіб. Сигналом зовнішньої експансії є використання під час повномасштабного вторгнення латинських літер Z, V і O на російській військовій техніці, як маркування зон впливу, що виходять за межі України (Молдова, країни Балтії).

Установлено, що структурну основу деструктивних міфів і наративів у контексті російських ІПСО формують концепти-символи, зокрема прив'язані до міфу про «велику Перемогу у війні з фашизмом». З їх допомогою РФ намагається замінити ціннісні орієнтири ЦА, створивши викривлену реальність, де агресія розтлумачена як «справедливість». Результати вільного асоціативного експерименту, під час якого 217 респондентів фіксували реакції на слова-вербалізатори «доброволець», «каратель», «нацист», «націоналіст», «неонацист», «ополченець», «фашист» довели, що сприйняття цих понять радикально змінилося після 2014 та 2022 років. Сформувалися нові семантичні компоненти: у відповідь на російські стимули українці продукують пейоративні одиниці ('рашисти', 'русня', 'кацапи', 'московити', 'путіністи'), тоді як поняття «доброволець» тепер нерозривно асоційоване із захисниками України.

Лінгвоксенофобію визначено як форму прихованої вербальної агресії, що виявляється в демонстративному несприйнятті та знеціненні незалежних

держав. Маркерами такого колоніального дискурсу є системне вживання граматичної конструкції «на Україні» для підкреслення територіальної несамостійності нашої Держави, а також уживання радянських колоніальних топонімів *Білорусія, Молдавія, Кіргізія* і симулякра *Прибалтика* із суто з негативною конотацією.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що лінгвістичний аналіз ІПСО в медіадискурсі російських ІА протягом кінця 2013 – початку 2024 рр. підтверджує абсолютну сталість методів впливу на цільові аудиторії, яка виражена в повторенні базових міфологем, що швидко адаптуються до певного контексту. Це свідчить про довгострокову стратегію когнітивної підготовки до збройної агресії. Дискурси, що продукують російські інформаційні агенції, пропонують готові когнітивні шаблони, і мова є не лише каналом передавання даних, а й інструментом впровадження ідеологічних конструктів у підсвідомість. Тому вкрай потрібно переосмислити й проаналізувати російські міфологеми на рівні мови, символи та історичні наративи, оскільки лінгвістичний вимір війни є не менш важливим за кінетичний. Перспективу подальших досліджень убачаємо у стратегічній протидії таким загрозам.

Після закінчення презентації Федоренко Л. Р. присутні на засіданні фахівці поставили такі запитання:

Кандидат філологічних наук, доцент Івасишина Т. А.: Якщо взяти до уваги чотири інформаційні агенції, на матеріалі яких побудована дисертація, то як можна в загальному охарактеризувати спільність і відмінність у подачі маніпулятивних публікацій у межах згаданих Вами ІПСО?

Федоренко Л. Р. Звісно, що всіх їх об'єднує, в першу чергу, єдина мета і єдині пропагандистські офіційні джерела, звідки вони беруть інформацію. Також використовують єдині сугестивні технології й техніки, комунікативні

стратегії тощо. Але також є і відмінності. До прикладу, інформаційна агенція Інтерфакс вважається однією з найавторитетніших не лише всередині країни-агресорки, а й на міжнародному рівні. І для того, аби хоча б якось підтримувати цей імідж, вона намагається робити вигляд, що дотримується журналістських стандартів. Тобто, подача інформації максимально стримана з претензією на «суху» подачу фактів, немає великої кількості фейків і негативно оцінної лексики, номінацій «нацисти» і «фашисти» (хіба що в цитатах посадовців), провокативних світлин. Тут маніпуляції виражені більше в селективній подачі інформації. Натомість діаметрально протилежною є діяльність інформагенції Украина.ру. Особливість її в тому, що тут дуже часто використовують інтерв'ю та більші за обсягом аналітичні статті, а дописувачами часто є «перебіжчики» - колишні українські з проросійськими поглядами журналісти та інші, так би мовити «діячі», які необмежені жодними стандартами, тому використовують відверто ворожі, провокативні думки, висновки, прогнози з відповідною лексикою. Посередині між цими двома агенціями можна розташувати ТАСС і РИА Новости, які подають більш агресивно матеріали, як Інтерфакс, але в менших обсягах, ніж Украина.ру. З точки зору мультимодальности, то Інтерфакс дуже рідко ілюструє свої матеріали світлинами. ТАСС і РИА Новости, як правило, подають найчастіше фото посадовців, на яких покликаються в матеріалах, але також подають окремо фоторепортажі. Украина.ру, як і в текстах, не обмежує себе в публікації світлин.

Кандидат філологічних наук, доцент Андерсон І. В.: Як, на Вашу думку, це дослідження можна використати для контрзаходів впливу на різні цільові аудиторії?

Федоренко Л. Р. У дисертації ми розглядаємо вплив на внутрішню (громадян росії) та зовнішні (населення України та міжнародної спільноти)

цільові аудиторії. Вивчаючи технології, техніки й засоби, за допомогою яких кремль просуває деструктивні ІПСО, можна, насамперед, спрогнозувати певні дії агресора навіть фізичного характеру, спостерігаючи за динамікою тих чи інших міфів і наративів. Це один із аспектів. Щодо протидії, то тут у повному обсязі потрібно залучати стратегічні комунікації. Якщо взяти, наприклад, всі дії кремлівської пропаганди щодо так званих історичних наративів, за допомогою яких військово-політичне керівництво росії намагається переписати цілі пласти історії на власну користь, то тут важливо системно, чітко, на підставі архівних документів спростовувати спотворену інтерпретацію. І застосовувати для цього весь спектр стратегічних комунікацій.

Доктор юридичних наук, професор Гребенюк В. М.: Ви правильно кажете, що треба бути проактивними, протидіяти. Але в дисертації Ви пишете, що потрібно визначити специфічні ознаки, установити особливості застосування і так далі. Тобто Ви говорите про певний зріз, про фіксування статичності, але під час доповіді і відповідей говорили, що переймаєтесь проактивністю. В чому проявляється проактивність Вашої роботи і які конкретно напрямки вдосконалення лінгвістичного інструментарію протидії російським ІПСО Ви пропонуєте ?

Федоренко Л. Р. : Коли ми знаємо, які наративи просуває агресор, ми повинні їх спростовувати, як і міфи також. Для цього можна використовувати напрацьовані під час дослідження матеріали. Одним із результатів проактивної діяльності став аналіз професійних свят, які святкуються в один день як в Україні, так і в рф. Зокрема, День танкіста, що в час повномасштабної війни було дуже тригерним, оскільки російський танкіст приїхав вбивати українців, а український – захищає рідну землю. Тоді спільно з депутатами Верховної Ради України звернулися до Президента і День танкіста та деякі

інші свята змінили дату. Також багато доводиться зустрічатися з людьми, читати лекції саме з метою навчити їх не піддаватися впливу інформаційно-психологічних операцій.

Кандидат філософських наук, Черненко Т.В.: Дуже цікава тематика про символний ряд – чому використовують z, v і o?

Федоренко Л. Р. : Першою почали росіяни використовувати літеру z на військовій техніці ще за кілька днів до повномасштабного вторгнення. Попри те, що навіть в рф немає якогось чіткого пояснення використанню цих літер, ми вважаємо, що це був сигнал міжнародній спільноті про те, що Україна – не єдина держава, яку прагне повернути під свій контроль кремль. Наступними мали бути колишні радянські республіки, які використовують латиницю – Молдова і країни Балтії. Що, зрештою, потім і підтвердилося намаганням росії дестабілізувати ситуацію в цих державах

Доктор філолософії, Ніколаєску Е. В.: Ви вказали, що результати дослідження впроваджуєте в оперативну діяльність Управління СБУ в Чернівецькій області, де працюєте. Яким чином це відбувається?

Федоренко Л. Р. : Відповідно до посадових інструкцій я надаю методичну допомогу оперативним підрозділам з виявлення ознак ІПСО в медіа та соціальних мережах, а також консультую, яким чином протидіяти інформаційно-психологічним операціям та спеціальним інформаційним акціям.

Доктор філологічних наук, професор Кузьменко В.І.: Поясніть, чому саме такі хронологічні межі?

Федоренко Л. Р. : Наративи про те, що євроінтеграція України призведе до її краху, рф почала поширбвати ще з осені 2013 року і далі це відбувалося інтенсивніше. У 2024 р. вже певні ІПСО завершилися, зменшилася інтенсивність певних наративів.

Доктор філологічних наук, професор Кузьменко В.І.:

Яким чином російські інформгентства використовують військову лексику в межах ІПСО, які Ви досліджували?

Федоренко Л. Р. : В першу чергу, коли мова йде про Другу світову війну. Насамперед, «нацисти» і фашисти» є вторинними номінаціями, що репрезентують опозицію свої-чужі, тобто німецькі війська. А з допомогою рефреймінгу контексту, при перенесенні їх у сучасну дійсність – це вже вторинна номінація українських військових, що підкріплюється, наприклад, вживанням назв німецьких військових підрозділів часів Другої світової війни, коли інформгенції публікують у своїх матеріалах, що українські військові підрозділи буцімто використовують символіку есесівських дивізій. Під час поширення наративу про нібито «звірства українських військових» використовують назви озброєння.

Науковий керівник – доктор філологічних наук, професор Компанцева Л.Ф.: Це дуже самостійна робота, вона узагальнила все те, що пані Леся робила весь час – як виявляти ті деструктивні речі, які робить росія. Вона бере міф, потім вивчає, як це відбувалося в українській історії, накладає на це аналіз і виходить чудовий текст. Коли читала цю роботу, то було дуже цікаво, багато речей я не знала, що відбувалося 200-300 років тому і як це спотворювала росія і яким чином це виявилось в контент сьогодні. Це те, що треба розповідати дітям, що треба впроваджувати в інформаційних операціях наших, це те, що робить нас нами, коли ми протидіємо ворогу. Робота самостійна, зроблена з високим використанням різних методик і методів.

Кандидат філологічних наук, доцент Івасишина Т. А.: Те, що досліджує Леся Романівна, насправді другий фронт. Тема дуже важлива, новизна й актуальність не викликають жодних запитань. Робота унікальна не

лише важливістю, а й тим, як вона писалася – самим життям. Прекрасно володієте матеріалом, бо це йде від серця. Сили і наснаги.

В обговоренні взяли участь:

Доктор філософії, Снігур Л. А.: Я мала можливість ознайомитися з дисертацією. Неймовірно велика робота проведена з дослідження російських ІПСО. Це є логічним продовженням роботи кафедри. Важливим є те, що матеріали, зібрані Л. Федоренко можуть бути імплементовані в різні курси, які викладає кафедра – «Стратегічні комунікації», «Протидія дезінформації», «Аналіз розповсюдження контенту соціальних мереж» і «Зв'язки з громадськістю». Тут практична значущість не лише для оперативних підрозділів, а й під час навчання ми можемо використовувати ці матеріали. Неймовірна кількість матеріалу досліджена, я порахувала – це майже 25 000 текстових фрагментів. Це говорить про те, що московити працюють системно, і про важливість таких досліджень, які дадуть можливість активно протидіяти російським ІПСО. І окрема подяка за визначення поняття лінгвоксенофобія, це ще раз підкреслює, що мова є інструментом війни. Вважаю, що робота має бути рекомендована до захисту.

Кандидат філологічних наук, доцент Андерсон І. В.: Нечасто почуєш такі цікаві актуальні теми теми, та ще й у комплексі з практичними порадами. Я би радила після захисту дисертації обов'язково видати книжку на основі дослідження.

Доктор філософії, Ніколаєску Е. В.: Підтримую ідею Андерсон І. В. перетворити потім практичну складову в монографію чи посібник. Це буде цікаво і пізнавально.

Кандидат філологічних наук, доцент Голіченко Л. М.: Дисертація Л. Федоренко актуальна, цікава, має власний стиль.

Доктор філологічних наук, професор Снитко О. С.: Проблематика, про яку ми сьогодні говоримо, безумовно дуже важлива. Порухене питання цілком слушне й актуальне, адже сьогодні росія веде проти України повномасштабну гібридну війну в різних її вимірах. І перед усіма нами стоїть питання протидії деструктивним впливам держави-агресорки, зокрема інформаційно-психологічним операціям. Загалом, дослідження є безумовно цікавим, порушена проблема вкрай актуальна і корисна.

Доктор філологічних наук, професор Кузьменко В. І.: Варто подумати, яким чином надати практичні поради оперативним підрозділам на основі матеріалів дисертації, також слушна думка щодо написання монографії. Заувага: після кожного розділу треба зазначити апробацію матеріалів у публікаціях. Кількість джерел вражає. Вам вдалося аєднати ІПСО і лінгвістичну складову, Ви вписалися в контекст усіх тих робіт, які виходили з вашої кафедри.

Кандидат філолософських наук, Черненко Т.В. (секретар):

Вважаємо, що дисертація Федоренко Л. Р. заслуговує бути рекомендованою до захисту.

Отже, дозвольтє оголосити проєкт висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Федоренко Л. Р. на тему «Лінгвістичний вимір інформаційно-психологічних операцій рф (на матеріалі інформаційних агенцій країни-агресорки)», підготовлений за результатами презентаційної доповіді та результатами обговорення дисертаційної роботи.

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів
дисертації Федоренко Лесі Романівни
на тему: «Лінгвістичний вимір інформаційно-психологічних операцій рф
(на матеріалі інформаційних агенцій країни-агресорки)»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 03
Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія**

Обґрунтування вибору теми дослідження зумовлена необхідністю комплексного вивчення інформаційно-психологічних операцій, за допомогою яких рф створювала підґрунтя для асиміляції України в російський лінгвокультурний простір включно з повним захопленням території і одночасно виправдання власної агресії перед внутрішніми й зовнішніми цільовими аудиторіями. Факт повномасштабного вторгнення 24.02.2022 р., доводить, що ПСО рф стали вступною фазою жорстокої війни на знищення української Нації. Російські інформаційні агенції (Интерфакс, РИА Новости, ТАСС, Украина.ру) є каналами впровадження ПСО країни-агресорки. Комплексне лінгвістичне дослідження їхнього контенту дозволить виявити когнітивно-прагматичні, лінгвосугестивні, лінгвокультурні механізми розбудови ПСО російською пропагандою, спрогнозувати майбутні фізичні і нефізичні дії держави-агресорки як щодо України, так й інших європейських країн та всього демократичного світу, удосконалити з використанням лінгвістичного інструментарію систему виявлення деструктивних впливів рф та алгоритми протидії їм. Отже, систематизація лінгвістичного інструментарію російських ПСО має практичну цінність для реагування на деструктивні впливи рф як в нашій Державі, так й усьому світі.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна праця спрямована на реалізацію положень Стратегії забезпечення державної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 16.02.2022 р. № 56/2022, Стратегії інформаційної безпеки, затвердженої Указом Президента України від 28.12.2021 р. № 685/2021. Обрана тема відповідає п. 32 Основних напрямів наукових та науково-технічних досліджень в системі Служби безпеки України, затверджених наказом Центрального управління СБ України від 18.07.2025 р. № 271.

Мета дисертаційної роботи – на основі критичного дискурс-аналізу визначити специфічні ознаки інформаційно-психологічних операцій рф проти України, типологію міфів і наративів, що їх забезпечують, та установити особливості застосування лінгвосугестивних технік у реалізації технологічного дискурсу російських інформаційно-психологічних операцій у період підготовки агресії й вторгнення росії в Україну (кінець 2013 – початок 2024 рр.).

Реалізація поставленої мети передбачає вирішення таких **конкретних завдань**:

1. Окреслити теоретичні підходи до дослідження ІПСО в сучасній лінгвістиці. Розробити методику дослідження технологічного дискурсу російських ІПСО.

2. Схарактеризувати когнітивно-прагматичну організацію дискурсу ІПСО у системі *міф — наратив — сугестивні техніки*.

3. Визначити параметри міфологізованої організації російських ІПСО.

4. Встановити особливості наративізації дискурсу ІПСО рф в контенті російських ІА.

5. Обґрунтувати когнітивно-прагматичну роль концептів-символів в організації деструктивних міфів і наративів росії. Виявити комунікативні

стратегії, що застосовуються російськими ІА для сугестивізації символів ПСОО.

6. Узасаднити визначення лінгвоксенофобії як деструктивної технології російських ПСОО. Визначити маркери її впровадження російськими ІА.

7. Визначити лінгвокультурні параметри використання військової лексики в контенті російських ІА.

Об'єктом дисертаційної роботи є дискурсивна організація інформаційно-психологічних операцій.

Предметом дослідження є лінгвістичний вимір інформаційно-психологічних операцій рф (на матеріалі інформаційних агенцій країни-агресорки).

Методи дослідження. У праці запропоновано методика комплексного дискурс-аналізу російських ПСОО, впроваджуваних рф у період підготовки агресії й вторгнення в Україну. Ця методика охоплює як *загальнонаукові методи аналізу, синтезу і опису* для виокремлення, систематизації у опису міфів, наративів досліджуваних ПСОО, сугестивних технік і прийомів, що забезпечують їхній вплив на ЦА, так і суто лінгвістичних: *критичний дискурс-аналіз* для дослідження ідеологічних смислів та стратегій легітимації міфів і наративів російських ПСОО та впровадження комунікативних стратегій деконструкції і десакралізації символів опонента й експансії символічної системи рф у «зону впливу» опонента; *мультимодальний наративний аналіз* — для визначення структури деструктивних наративів, створену за допомогою кількох знакових систем; *контекстуально-інтерпретаційний* — для інтерпретації лінгвосугестивних технік і прийомів, на яких ґрунтується контент російських ІА; *когнітивно-прагматичний* — для виявлення побудови системи російських ПСОО, напрямів і алгоритмів деструктивного впливу міфів і наративів ІА; *семантичний та лексикографічний* аналізи — для простеження

трансформації значень лексем-вербалізаторів концептів *ДОБРОВОЛЕЦЬ, КАРАТЕЛЬ, НАЦИСТ, НАЦІОНАЛІСТ, НЕОНАЦИСТ, ОПОЛЧЕНЕЦЬ, ФАШИСТ* в контенті російських ІА; *концептуальний аналіз* — для виявлення концептів і когнітивних моделей, що формують деструктивні міфи і наративи російських ІА, *асоціативний експеримент* — для встановлення тенденції щодо набуття зазначеними вербалізаторами нових значеннєвих компонентів в українському лінгвокультурному середовищі в умовах російсько-української війни й російських ПСО; *семантико-контекстуальний аналіз* застосовано для вивчення символів як структурної основи деструктивних міфів і наративів рф; *семіотичний аналіз* — для дослідження сугестивізації символів у дискурсі ПСО російською пропагандою; *контент-аналіз із використанням технології Великих Даних* за допомогою інформаційно-аналітичного ресурсу Атак Індекс — для виявлення взаємозалежності російських медіа у просуванні деструктивних міфів, прогнозування подальшого розвитку медійної ситуації щодо просування наративу «Громадянська війна на Україні», здійснення сентимент-аналізу щодо вживання радянського топоніму *Прибалтика* російськими ІА упродовж 2021 – 2023 рр., кількісного аналізу публікацій російських ІА у протягом 2022 – 2023 рр., де вжито топоніми радянського походження *Молдавія, Кіргізія, Білорусія, Прибалтика*; *контент-аналіз з використанням технологій розширеного пошуку* — для дослідження динаміки використання в публікаціях ІА протягом кінця 2013 – початку 2024 рр. пропагандистських конструктів, на яких ґрунтуються деструктивні міфи й наративи. Особливістю дослідження було широке звернення до технологій Великих Даних — сервісу Атак Індекс та технології розширеного пошуку.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що вона є **першим** комплексним дослідженням російських ПСО проти України у парадигмі *міф — наратив — сугестивні техніки* як передумови збройної агресії рф та її

виправдання й підтримки ІА, за результатами якого сформульовано і обґрунтовано низку нових концептуально важливих положень і висновків щодо практичного використання лінгвістичних підходів до аналізу російських ІПСО та вироблення проактивних механізмів реагування на деструктивні впливи рф. **Уперше встановлено**, що дискурс ІПСО рф проти України є *технологічною комунікацією*, що формується у парадигмі *міф — наратив — сугестивні техніки*; це дало змогу розробити модель системи ІПСО, що впроваджувалися найрейтинговішими російськими ІА (Интерфакс, РИА Новости, ТАСС, Украина.ру) упродовж кінця 2013 – початку 2024 рр.; **обґрунтовано** когнітивно-прагматичну роль концептів-символів в організації деструктивних міфів і наративів рф, що дало змогу виявити дві комунікативні стратегії, які застосовуються російськими ІА для сугестивізації символів ІПСО: стратегію деконструкції і десакралізації символів опонента та стратегію експансії власної символічної системи у «зону впливу» опонента; що використання військової лексики в контенті російських інформаційних агенцій має виразно лінгвокультурний характер і слугує інструментом формування та закріплення ідеологічних наративів; **запропоновано** визначення поняття *лінгвоксенофобія*; **удосконалено**: визначення поняття *інформаційно-психологічна операція* у частині його *лінгвістичного складника*; перелік лінгвосугестивних технік, які застосовують ІА в процесі впровадження ІПСО; концепцію дискурсивно-наративного протистояння, яке набрало ознак *війни наративів* як організованого конфлікту стратегічного рівня, що триває понад десятиліття і використовує лінгвістичний інструментарій для когнітивного впливу на концептуальну картину світу, поведінку і свідомість цільових аудиторій.

Теоретичне значення праці полягає в тому, що вона є підґрунтям для подальшого теоретичного розроблення питань лінгвосугестивних впливів деструктивних ІПСО та протидії їм, зокрема підготовки наукових праць з питань

лінгвістичної експертизи, контрсугестивного захисту Держави, укладання словників термінів з питань інформаційно-психологічної війни;

Практична значущість роботи визначається теоретичною та прикладною спрямованістю дисертації й полягає в тому, що викладені висновки і матеріали аналізу застосовано в оперативній діяльності підрозділів Управління СБ України в Чернівецькій області для: 1) методичної допомоги оперативним підрозділам Управління щодо виявлення в медіа (зокрема і в соціальних мережах) ознак ворожих ППСО, що здійснюються спецслужбами рф з намірами дестабілізувати ситуацію в регіоні, та розроблення методів протидії їм; 2) організації спільно з оперативними підрозділами профілактичних заходів — зустрічей-лекцій зі студентами та викладачами вищих навчальних закладів, трудовими колективами, громадськими організаціями щодо протидії деструктивному інформаційно-психологічному впливу рф; 3) участі на запрошення місцевих телекомпаній і радіостанцій у ефірах із питань формування критичного мислення та медійної грамотності громадян України в умовах війни (акт впровадження від 11.03.2026 р.).

Особистий внесок здобувача. Основні науково обґрунтовані результати дослідження знайшли відображення в 12 публікаціях, серед яких: 4 одноосібні статті, опубліковані у фахових наукових виданнях, затверджених Міністерством освіти і науки України, 8 праць апробаційного характеру (5 тез доповідей і 3 розділи у практичних довідниках).

Формулювання наукового напряму та обговорення основних положень дисертації виконано спільно з науковим керівником проф. Л.Ф. Компанцевою.

Апробація роботи. Основні положення дисертації висвітлювалися в доповідях на наукових конференціях. *Міжнародних*: «Стратегічні комунікації у сфері забезпечення національної безпеки та оборони: проблеми, досвід, перспективи» (Київ, 2022), «International Scientific Conference Development of

Scientific Thought: Innovations, Achievements and Prospects: Conference Proceedings» (Riga, 2025), «Science, Education, Economics, and Society: Adapting to the Challenges of the 21st Century: International Scientific and Practical Conference Proceedings» (San Francisco, 2025). *Всеукраїнських: «Актуальні проблеми управління інформаційною безпекою держави»* (Київ, 2024), «Когнітивна безпека в системі забезпечення інформаційної безпеки держави у війсьній сфері: проблеми та шляхи їх вирішення» (Київ, 2024).

Список опублікованих праць за темою дисертації:

*Наукові праці у наукових виданнях, що включено до категорії «Б»
Переліку наукових фахових видань МОН України:*

1. Федоренко Л.Р. Війна нарративів: риторика агресора на початку російсько-української війни (на матеріалі російських інформагентств). *Folia Philologica*, 2025. Вип. 9. С. 41 – 52.

2. Федоренко Л.Р. В Україні чи на Україні: великоросійський шовінізм у лінгвістичному вимірі. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика: зб. наукових праць*, 2023. Вип. 47. С. 152 – 168.

3. Федоренко Л.Р. Лінгвоксенофобний вимір російського геополітичного дискурсу (на матеріалі використання радянських топонімів як маркерів ксенофобії). *Нова філологія: зб. наукових праць*, 2024. № 96. С. 155 – 165.

4. Федоренко Л.Р. Мовна прагматика політичного міфу як жанру інформаційного спотворення реалій російсько-української війни. *Збірник «Культура слова»*, 2025. № 102. С. 140 – 153.

Наукові праці, у яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

5. Федоренко Л.Р. Міфологізація як пропагандистська технологія інформаційних та психологічних операцій РФ у розв'язаній проти України гібридній війні. *Science, Education, Economics, and Society: Adapting to the Challenges of the 21st Century: International Scientific and Practical Conference Proceedings*. San Francisco: Golden Quill Publishing, 2025. P. 44 – 47.

6. Федоренко Л.Р. Стратегія V і Z у повномасштабній гібридній війні РФ проти України: погляд філолога. *Стратегічні комунікації у сфері забезпечення національної безпеки та оборони: проблеми, досвід, перспективи*: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції. Київ: Національний університет оборони України, 2022. С. 51 – 54.

7. Федоренко Л.Р. «Не допомагайте Україні»: маніпуляції історичним дискурсом і політична пропаганда в риторичі путіна для «колективного заходу». *Актуальні проблеми управління інформаційною безпекою держави*: матеріали XV Всеукраїнської науково-практичної конференції. Київ: Національна академія Служби безпеки України, 2024. С. 542 – 547.

8. Федоренко Л.Р. Історичний дискурс – когнітивна зброя України». *Когнітивна безпека в системі забезпечення інформаційної безпеки держави у воєнній сфері: проблеми та шляхи їх вирішення*: матеріали науково-практичної конференції. Київ: Національний університет оборони України, 2024. С. 110 – 111.

9. Fedorenko L. Linguistic Dimension of Information and Psychological Operations by the Russian Federation Against Ukraine. *International Scientific Conference Development of Scientific Thought: Innovations, Achievements and Prospects: Conference Proceedings*. Riga: Baltija Publishing, 2025. P. 83 – 86.

Список публікацій, які засвідчують апробацію результатів дисертації:

10. Федоренко Л.Р. «Гуляй, тату, – завтра свято» або як позбутися кривавих обіймів «старшого брата». *Рекомендації та кращі кейси впровадження стратегічних комунікацій в умовах війни*: практичний довідник / В. Азарова та ін.; за заг. ред. Л. Компанцевої. Київ: 7БЦ, 2023. С. 174 – 179.

11. Федоренко Л. Лінгвогендерний фокус початку російсько-української війни. *Рекомендації та кращі кейси реалізації стратегічних комунікацій в умовах війни*: практичний довідник / за заг. ред. Л. Компанцевої. Київ: Національна академія Служби безпеки України, 2025. С. 348 – 355

12. Fedorenko L. Have Fun Daddy – Tomorrow Is a Holiday or How to Get Rid of the ‘Older Brother’. *Implementation of Strategic Communications under the War Conditions. Recommendations and Best Cases: Practical Guide* / V. Azarova et al., under the general editorship by L. Kompantseva. Kyiv: National Academy of the Security Service of Ukraine, 2024. P. 45 – 50.

Характеристика особистості здобувачки. Федоренко Л. Р. під час виконання дисертаційної роботи виявила: ерудованість та обізнаність у предметі дослідження, наполегливість, працьовитість, ініціативу, творчі здібності та вміння зосереджуватися на конкретних питаннях, самостійно та логічно розв’язувати теоретичні та практичні завдання; має навички критичного аналізу матеріалу (проблеми) у роботі з теоретичною, методологічною та джерельною базою. Здобувачка займається активною діяльністю у сфері сприяння медіаграмотності різних вікових груп населення, активно впроваджує в практику науково-теоретичні напрацювання для протидії маніпуляціям і пропаганді.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація виконана фаховою українською мовою, текстове подання матеріалу відповідає стилю науково-дослідної літератури. Обсяг та оформлення дисертації відповідає вимогам МОН України. Зміст основних здобутих результатів чітко та повно сформульовано у висновках.

УХВАЛИЛИ:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Федоренко Лесі Романівни на тему «Лінгвістичний вимір інформаційно-психологічних операцій рф (на матеріалі інформаційних агенцій країни-агресорки)», подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія.

2. За результатами презентації здобувачкою наукових результатів та її обговорення на розширеному засіданні кафедри стратегічних комунікацій та прикладної лінгвістики Національної академії Служби безпеки України, з'ясовано, що за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Федоренко Л. Р. відповідає спеціальності 035 Філологія, вимогам 6–9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її оформлення – Вимогам до оформлення дисертації, затверджених МОН України від 12.01.2017 р. № 40.

2. Запропонувати Вченій раді Національної академії СБ України утворити разову спеціалізовану вчену раду з правом прийняття до розгляду та проведення разового захисту дисертації Федоренко Л. Р. у складі:

Голова ради:

КУЗЬМЕНКО Володимир Іванович – доктор філологічних наук, професор; професор кафедри східноєвропейських мов Національної академії СБ України (м. Київ);

Рецензент:

Івасишина Тетяна Анатоліївна – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри східноєвропейських мов Навчально-наукового гуманітарного інституту Національної академії СБ України (м. Київ);

Опоненти:

Сизонов Дмитро Юрійович – доктор філологічних наук, доцент кафедри стилістики та мовної комунікації Навчально-наукового інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка. (м. Київ);

Сюта Галина Мирославівна – доктор філологічних наук, старший науковий співробітник Інституту української мови Національної академії наук України (м. Київ).

Навальна Марина Іванівна – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри журналістики та мовної комунікації Національного університету біоресурсів і природокористування України (м. Переяслав).

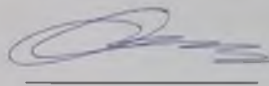
Компетентність членів разової ради відповідає вимогам п. 14–16 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою КМ України від 12 січня 2022 р. № 44.

Результати голосування присутніх на міжкафедральному семінарі кафедри стратегічних комунікацій та прикладної лінгвістики, кафедри східноєвропейських мов та кафедри ділового українського мовлення: «за» – 14, «проти» – немає, «утримався» – немає, у тому числі «за» – 3 доктори, 7 кандидатів наук 2 і 2 доктори філософії.

за профілем поданої на розгляд дисертації.

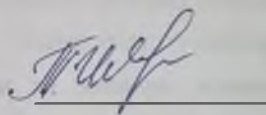
Головуючий засідання:

доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри східноєвропейських мов
Національної академії СБ України
Володимир КУЗЬМЕНКО

Учений секретар засідання:

кандидат філософських наук
Тетяна ЧЕРНЕНКО

«08» червня 2026 р.